

Toimetulek on julgeolek!

Sotsiaal-
demokraadid

Lauri Läänemets:

Eesti inimeste
toimetulek on meie
rahvuslik julgeolek

KATI NÕLVAK: maakoolid
peavad säilima. LK 10

KRIS SÜLD: esimeseks
sammuks on igapäevane hääl. LK 7

**RISTSÕNA
TAGAKAANEL**

Lauri Läänemets:

iga töö on väärtus ja peab tagama inimesele hea elujärje

487

Lauri Läänemets
siseminister, SDE esimees,
reservohvitser, Väätša
viimane vallavanem, isa

Erakonna esimees, siseminister Lauri Läänemets ütleb, et 30 aastat olematut regionaalpoliitikat on mõjunud maaelule laastavalt. Riigil on viimane aeg võtta vastutus, teha vigade parandus ning tuua elu maale ja väikelinnadesse tagasi.

Eesti peab arenema ühtlaselt ja inimestel olema võimalik elada mistahes Eesti paigas. Selleks on tarvis, et maal edeneks ettevõtlus ja tekiks töökohad ning ka riik oma teenuste ja toega kohal oleks.

Kandideerid sotside esinumbrina Järva- ja Viljandimaal ja oled ka ise

omajagu aastaid Järvamaal elanud. Mis on siin piirkonnas kõige pakilisemad mured?

Töö ja palkade küsimus. Sotsiaaldemokraadid seisavad selle eest, et maainimeste tulevikväljavaade oleks enam kui toetuste najal hingitsemine, vaid kõikjal Eestis oleks võimalik leida töö ja teenida palka, mis tagab hea elujärje.

Hinnatasemega võrreldes väikesed palgad on suur mure eelkõige maal ja töökohtadel, mida täidavad enamasti naised. Olgu hooldekodu Koerus või Viiratsis, hooldajateks on ikka naised – töö on ränkraske, aga palk väike. Seda tööd tuleb väärikalt tasustada ja see on täiesti tehtav.

Peame julgema tõtt tunnistada: 30 aastat suuresti Reformierakonna

CV

- 2022–... siseminister
- 2019–2022 Riigikogu liige, põhiseaduskomisjoni aseesimees.
- 2013–2017 Väätša vallavanem
- 2005–2006 Tallinna Ülikooli Üliõpilaskonna juhatuse esimees, hiljem Tallinna Üliõpilaskondade Ümarlaua juhatuse esimees.
- Lõpetanud Tallinna Ülikooli rekreatsioonikorralduse erialal
- Läbinud Kaitseliidu kooli kompaniitulema kursuse
- 2019. aastal tunnustati Läänemetsa Kaitseliidu III klassi teenetemärgiga

juhtimisel järjest „tõhusamaks“ lihvitud riik on muutumas jõuetuks. Müütiline turgu „reguleeriv“ nähtamatu käsi on elu maalt ja väikelinnadest minema pühkinud ning tõstab nii inimesi kui raha juurde sinna, kus seda juba küllalt on. Kui ühistransport enam Mäos ei peatu, pole see turuloogika, vaid ebaõnnestunud poliitika. Lõpuks tähendab see kaotatud töökohti, suurlinna kolivaid peresid, elu hääbumist maal.

Sotsiaaldemokraadid pole sellise tulevikuväljavaatega nõus. Investeerime pool miljardit eurot väiksematesse valdadesse, et ka näiteks Viljandi vallas oleks võimalik tasuvaid töökohti luua ja ettevõtluse arengule kaasa aidata.

Kõikjal Eestis peab olema võimalik leida töö ja teenida palka, mis tagab hea elujärje.

Tänuväärne näide on ju erasektorist olemas – Cleveroni IT-akadeemia.

Aga nemad üksi ei jõua tervet piirkonda või riiki järele aidata. Selle asemel et tunda rahulolu üksikute heade näidete üle, peaks riik õppima ja mõtlema, kuidas järele teha.

Miks sa sotsiaaldemokraat oled?

Mind tõi poliitikasse ebaõigluse tunne. Alates sellest ajast, kui võitlesin ülikoolipäevil Tallinna ühiskondade elamute kordategemise eest. Mulle tundus nii ebaõiglane, et üliõpilased pidid leppima kohati ebainimlike elamistingimustega.

Usun solidaarsusse, kogukonnatundesse ja ennekõike patriotismi. Viimasel ajal jääb kahjuks mulje, et õige patrioot on see, kes alati kirub ja vihkab. Päriskultuur ja isamaalisus on kaasmaalase aitamine. See väljendub ka selles, et veidi suurema sissetulekuga

inimesed panustavad ühiskonda veidi rohkem.

Kui vaatame majanduslikult edukaid ühiskondi, siis nad on nii jõukuse jagunemise, aga ka õnnedeksite mõttes esirinnas – Põhja-maad.

SDE on valitsuses olnud ligi seitse kuud. Kas oled seni tehtuga rahule jäänud?

On saavutusi, mille üle uhkust tunda. Meie välja võideldud tulumaksuvaba miinimumi tõusuga jääb inimestele aastas palgast kätte kuni 370 eurot rohkem. Uhke olen ka valitsuses läbisurutud õpetajate, politseinike ja päästjate palgatõusude üle. Üldisemalt on meie pikk plaan see, et loodav väärtus jagataksegi õiglasemalt.

Suur samm solidaarsema ühiskonna suunas on hooldekodukoht pensioni eest, mis saab suvest reaal-suseks. Meie väärivatele peab abi olema tagatud ning nende lähedased ei pea omaenda perest ning tööst eemale jääma, sest hooldekodukoht on liiga kallid.

Need on lihtsalt suunda näitavad muutused, osa suuremast pildist, kuidas sotsiaaldemokraadid näevad õiglasemat ühiskonda ja tugevamat riiki, kus inimene pole lihtsalt eelarverida kuskil riigi kulu-tabelis, vaid kus riik on oma elanike jaoks realselt olemas.

Sa oled üks Väätša jõulu-vaateakende projekti eestvedajatest, mis meelitab igal aastal kokku huvilisi kogu Eestist. Milleks seda korraldada pingelise ministritöö kõrvalt?

Väätšal on mu kodu. Jõulu-vaateakende projekt on pigem näide sellest, kui võimas on kogukond ja sinne koostegemine. Vaateaknad on kujunenud samasuguseks vaatamis-väärsuseks nagu Kirna mõisa tulbid, mõlemad Järvamaa turismiobjektide esikolmikus. Inimesed ootavad seda – nii koostegemist kui Väätšale akende imetlema tulekut.

See on natuke nagu Kaitse-liiduga. Ma näen, et kogukonnatunde kasvatamisel on liidul suur mõju ja nagu ma ikka ütlen: Kaitse-liit on selleks, et Eestis ei tuleks mitte kunagi sõda.

Toimetulek on julgeolek!

Lauri Läänemets

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esimees

Eestis aastakümneid valitsenud parempoolse poliitika põhjustatud ebavõrdsuse tagajärjeks on kümned tuhanded kõrvalejääetud inimesed ning varjurusmas maapiirkonnad. Praeguses hinnarallis ja koondamiste hirmus muretsevad isegi keskklassi pered oma toimetuleku pärast, kuid eriti valusa hoobi saavad madalama sissetulekuga inimesed. Kas sellises olukorras peaks riik jätkuvalt olema pealtvaataja rollis – nagu viimased paarkümmend aastat – või tulema oma inimestele ja ettevõtetele appi?

Sotsiaaldemokraadid seisavad selle eest, et Euroopa kiireim hinnatõus ei hävitaks Eesti perede toimetulekut ega laastaks kohalikke ettevõtteid. Kui on tõusnud hinnad, peavad tõusma ka sissetulekud – palgad, pensionid, lastetoetused.

Nii on moraalselt õige Eesti inimeste suhtes, kes on kolm aastakümnet panustanud ühiskonna ülesehitamisse ja kellel peab säilima lootus paremale homsele. Sest ilmajätuse tunne ja lootusetus murendab usku oma riiki ja annab äärmuslastele ettekäände lõhkuda demokraatiat ning kärpida inimeste põhiõigusi ja vabadusi.

Vaid igaühe õiglane kohtlemine ja kindlustunne tuleviku ees tagab ühiskonna ühtsuse ja sisemise tugevuse, mis on Eesti riigi ja rahva üle aegade kestmise garantii.

Sotsiaaldemokraadid on rahva kindlustunde tagamisel alati olnud suunanäitajad. Ka praeguses valitsuses oleme saavutanud õpetajate, kultuuritöötajate ning päästjate ja politseinike ajaloolised palgatõusud. Samuti tagasime, et juba juulikuust saab iga eakas endale vajaduse korral võimaldada hooldekodukoha pensioni eest.

Kuid saame teha veel palju enam, et taastada Eesti inimeste usaldus oma riigi vastu ning vähendada ebavõrdsust ja lõhesid meie ühiskonnas. Sest vaid ühtne rahvas on tugev rahvas. Toimetulek on julgeolek!

Helmen Kütt:

toimetulek on oluline kogu elukaarel

488

Helmen Kütt

riigikogu sotsiaalkomisjoni esimees, SDE aseesimees, Viljandi linnavolikogu esimees

Olen kogu elu teinud sotsiaaltööd. Mulle on alati tundunud, et sotsiaaltöö on maailma kõige ilusam, kuid ka üks raskem töö. Seda tehes mõistsin, et kui kohalik omavalitsus saab kindlasti abistada konkreetseid inimesi, siis suurte murede, ebaõigluse ja puuduste kõrvaldamine on võimalik vaid riigi tasemel, muutes seadusi ja reformides kogu süsteemi.

Seepärast liitusin Sotsiaaldemokraatliku Erakonnaga kui minu veendumuse kohaselt kõige enam inimeste toimetuleku eest hoolitseva erakonnaga ning kandideerin Riigikogusse, kuhu olen nüüd valitud juba kolmel korral.

Parlamendis nägin, et midagi reaalselt on kergem ära teha vaid

valitsuskoalitsiooni kuuludes. Nende 12 aasta jooksul on sotsiaaldemokraadid olnud valitsuses 2014–2019 ja nüüd uuesti alates 2022. aasta suvest. Meie valitsuses oleku ajal on peretoetused tõusnud enam kui neljakordselt – 19 eurolt 80 euroni –, samuti üksikvanematoetus ja loodud ka lasterikaste perede toetus.

CV

- Sündinud Viljandimaal Suure-Jaanis.
- Elanud ainult Viljandis ja abielus pea 40 aastat.
- Kahe täiskasvanud lapse ema ja ühe 2-aastase lapselapse vanaema.
- Olnud Punase Risti Viljandi organisatsiooni sekretär, Viljandi Haiglas sotsiaaltöötaja, Viljandi Linnavalitsuses sotsiaalamenti juhataja, Viljandi sotsiaalvaldkonna abilinnapea.
- 2003. aastast sotsiaaltöö magister (Tallinna Ülikool).
- Riigikogu liige kolmes koosseisus 2011–2023
- Sotsiaalkaitseminister 2014–2015
- Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimees 2016–2019 ja alates augustist 2022

Algasime seaduse, mis vabastas sügava ja raske puudega laste vanemad õppelaenu tasumisest. Vaatamata parlamendisaalet nende aastatega üha mürgisemaks läinud pingetele valitsuse ja opositsiooni vahel, olen alati pidanud tähtsaks hoida vähemasti sotsiaalvaldkonnas erakondadeülelt koostööd. Ma juhtisin sotsiaalkomisjoni eelmise Riigikogu koosseisu ajal, mil opositsioonis olnud Vabaerakond algatas eelnõu sooviga tõsta puuetega laste toetusi. Tegemist oli ligi 13 000 last puudutava otsusega ning enam kui 13 aastat muutumatu toetustega. Alustasin kompromissi otsimist erakondade vahel ja see töö kandis vilja. Juba alates 2020. aastast saavad puuetega lapsed kahe- kolmekordselt kõrgemat toetust!

Pikk ja keeruline oli töö psühhiaatrilise abi seadusega, mida enam kui poolteist aastat vedasin, ja alles valitsuse vahetus lõi noortele paremad võimalused abi saamiseks. Üks viimaseid eelnõusid, mille sotsiaalkomisjoni juhina komisjoni töin, on Siberis sündinud lapsi puudutav ning nende suhtes senise

ebaõigluse lõpetav. Kõige olulisemaks ja märgilisemaks otsuseks pean aga hoolekandereformi rakendamist 1. juulil 2023. aastal. Me oleme oma seenioritele selle võlgu, et nad saaksid väärikalt vananeda, elades nii kaua kui võimalik kõikide koduteenuste abil oma kodus ja kui abivajadus veelgi suuremaks osutub ja eakas on nõus minema hoolekandeesutusse, siis selleks tal ka pensioni eest võimalus on. Nüüd on esimesed väga olulised sammud astunud ja riiklik rahastus kokku lepitud. 2023. aastal eraldab riik ligi 40 miljonit, alates 2024. aastast on planeeritud riigi eraldus 56,7 miljonit eurot omavalitsuste tulubaasi ja see tagab ka rahastuse iga-aastase kasvu.

Kui kohalik omavalitsus saab abistada konkreetseid inimesi, siis suurte murede, ebaõigluse ja puuduste kõrvaldamine on võimalik vaid riigi tasemel, muutes seadusi ja reformides kogu süsteemi.

Kindlasti küsite, miks ma nüüd juba pensionieelikuna ja Viljandi linnavolikogu esimehena veel parlamentis kandideerin. Mul on usku, et koos mõttekaaslastega saab käima lükata ja teoks teha veel mitmeidki olulisi ja inimeste toimetulekut kergendavaid asju, millest võite lähemalt lugeda sotsiaaldemokraatide valimisprogrammist. Ütlen aga otse, et mu põhimureks on, et hoolekandereform ei jääks mitte ühekordseks projektiks, mille järgmine valitsus võib tagasi keerata. Just eelkõige selle vältimiseks palungi ma, hea valija, Sinult toetust valmistel! Me arvame, et julgeolek ja inimeste toimetulek on praegu Eesti inimeste jaoks põhilisteks küsimusteks. Mina pean selle all silmas toimetulekut kogu elukaare jooksul, nii lastele kui ka eakatele mõeldes!

Täidetud lubadused

Sotsiaaldemokraadid viisid valitsuses ellu mitu kauaoodatud muudatust, mis leevendavad oluliselt kriiside mõju ja toovad Eesti inimestele kindlustunde.

Hooldekodu koha saab pensioni eest

- Alates 1. juulist saavad abivajajad oma pensioni eest koha hooldekodus. Hinnavahe jääb riigi ja omavalitsuste kanda. See aitab peredel säästa aastas keskmiselt 6000 eurot ja laseb tööturule naasta neil, kes on seni olnud igapäevaselt seotud oma lähedase hooldamisega. Väärika vananemise aitavad tagada ka eakatele mõeldud paremad koduhooldusteenused.

Esimese ja teise lapse toetus tõuseb kolmandiku võrra ehk 80 euroni

- Lapsetoetus on tõusnud just neil aastatel, mil sotsiaaldemokraadid on valitsuses. Nüüd suurenevad lisaks esimese ja teise lapse toetusele oluliselt ka paljulapseliste peredele makstavad toetused. Sotside eestvedamisel tehti ära ka aastaid oodatud otsus - üksikvanema toetus tõuseb neljakordseks ehk 19 eurolt 80 euroni.

Tulumaksuvaba miinimum tõusis jaanuaris 654 euroni

- See jätab keskmise ja madalama sissetulekuga inimestele aastas kätte 370 eurot rohkem, mis aitab hinnatõusudega paremini toime tulla. Keskmine vanaduspension, 704 eurot, on samuti tulumaksuvaba.

Hüvitame suured energiaarved ja fikseerisime elektrihinna ootamatute hinnakõikumiste vastu

- Energiahindade hüvitis rakendus sügisel automaatselt kõigile ning vähendas igakuiseid elektri-, gaasi- ja küttearveid. Universaalteenusega lõi riik võimaluse osta elektrit fikseeritud hinnaga.

Jätkame tasuta kõrgharidusega ja töömeeste õppejõududele palgatõusu

- Kõrgharidus sai erakorraliselt 10 miljoni eurose rahasüsti. Edaspidi suureneb kõrghariduse riiklik rahastus aastas 15 protsenti. Haritud rahvas tagab Eesti majandusarengu ja toob tasuvamad töökohad.

Ehitame kaasaegsed üürikodud maale ja väikelinnadesse

- Käivitasime üürimajade programmi, mis toetab uute ja kvaliteetsete kodude ehitamist väikelinnadesse ja maapiirkondadesse.

Tõstisime päästjate, politseinike, õpetajate ja treenerite palka

- Tõstisime aasta algusest märkimisväärselt palkasid päästjatel, politseinikel, õpetajatel, treeneritel. Inimesed, kes seisavad igapäevaselt meie turvatunde eest ja annavad meie lastele maailma parimat haridust, väärivad õiglast töötasu.

Sotsiaaldemokraadid seisavad ka järgmises valitsuses hooliva ja tugeva Eesti eest.

Toimetulek on julgeolek!

Eimar Veldre:

kui oluline tegelikult on töö kodukandis

... ja mis tähendab, kui tuleb kaugemal tööl käia.

13 543 töötavast järvamaalasest saab 69,1% teha tööd kodumaakonnas, 30,6% mõnes teises maakonnas ja 0,3% välismaal. Eesti keskmine töötada teises maakonnas on 14%.

Seega umbes 4000 Järvamaa elanikku sõidab töölkäimiseks iga päev teise maakonda (kellel pikem, kell lühem teekond) või on päevi kodust eemal. Osal inimestel on loomulikult ka kaugtöövõimalusi ehk mujal asuva organisatsiooni jaoks saab töötada ka kodunt. Jah, kõigi jaoks ei ole see ka sunnitud olukord, vaid teadlik ja soovitud valik. Ent siiski, tuhanded inimesed.

Mis see aga tähendab majanduslikult, sotsiaalselt, keskkonnale? Näiteks sadu, kui mitte tuhandeid

CV

- Sündinud 4. detsembril 1982. a ja kasvanud üles Paides.
- Lõpetanud Paide Gümnaasiumi ja Tallinna Ülikooli riigiteaduste eriala. Töötanud Tallinna Ülikooli üliõpilaskonna juhatuse liikmena, Eesti Üliõpilaskondade Liidu juhatuse liikmena, Eesti Õpilasesinduste Liidu nõunikuna, Riigikogu Kantseleis, Siseministeeriumis ja Paide Linnavalitsuses sotsiaalosalosakonna juhi ja linnapeana. Läbinud ajateenistuse Jõhvi Üksik-Päästekompaniis
- Kaitseliidu liige, abipolitseinik, suur raamatusõber
- Abielus, ühe lapse isa

eineid, mis ei sööda me maakonna toidukohtades – peamiselt lõunad, ent pika päeva tõttu ei tule kergelt ka õhtused väljas einestamised perega või olengud sõpradega (miljon ja enam eurot aastas).

Üks-kaks või kolm tundi sõidule kodu-töö-kodu võtab aega

perelt, sõpradelt, kogukonda panustamiselt ja iseendalt. Me laulukoorid, tantsuringid, Järva Kilb ja mis kooskäimised ja ühingud veel – millised võiksid nad olla, kui saaks mainitud tundidest enam siin kandis veeta.

Sunnitud sõidud on ka kütusekulu perele ja taastumatu ressursi tarbimine looduse vaates. Jah, saab kasutada ühistransporti, ent mitte kaugeltki kõik sõidud. Sajad autod lii kluses.

Kui mõelda, et Eesti keskmine väljaspool kodumaakonda töötada on 14% (*versus* meie 30,6%), siis Järvamaa vaates vabariigi keskmiseni jõudmiseks tuleks siia luua ligi 2000 töökohta. See muudaks päris palju ja loomulikult eeldab selle saavutamiseks senisest enam riigi, kohalike omavalitsuste ja ettevõtete koostööd.

489

Eimar Veldre
endine Paide linnapea,
suur raamatusõber ja
kogukonnaaktivist

490**Kris Süld**
ettevõtja ja
tänavakultuuri-
entusiast

Kris Süld: aeg on valida kindlustunne kõigile

Minu jaoks on poliitika valik väärtuste vahel. Mõnikord piltlikult öeldes ka hea ja kurja, uue ja vana või musta ja valge vahel. Ja aeg-ajalt tulebki valida põhimõtteliste suundade seast, mis defineerivad meie elu ühest valimispäevast märkimisväärselt kauem. Teinekord ehk isegi kauem ühest valimistsüklist või keskmisest eeldatavast elueast.

Ent pika mõjuga arengu käimapanekuks on tihti vaja esimest sammu. Ettevõtjana tean, et sammuks võib olla pelgalt uitmõte ning suured asjad saavadki ahelreaktsioonina hoo sisse. Valimistel on selleks esimeseks langevaks doominoklotsiks meist igäühe hääl. Hääl, mille me saame anda kas elektrooniliselt või potsatada valimispäeval pidulikult valimiskasti. See on just see väike müks, mis muutustele hoo sisse tõukab.

Sel korral on minu jaoks valimiste põhiküsimuseks just see, kuhu suunda Eesti järgmiste aastate jooksul liigub. Kas soovime jätkata

vaba ja maailmale avatud ühiskonnana, kus ulatatakse nõrgemale abikäsi ning seistakse nende eest, kelle hääl veel nii kõvasti ei kaja, või valitakse kapseldumise tee. Tee, kus domineerivad need, kelle iha võimupiruka järele on sedavõrd suur, et edasi liigutakse vahendeid valimata ning nõrgemaid kaitsmata.

Lepime siis kokku, et hiljemalt 5. märtsil teeb igäüks meist oma põhimõttelise valiku. Valiku, mis määrab Eesti tuleviku järgmisteks aastateks kui mitte kümnenditeks. Minu valik on vabades. Vaba Eesti, kus tarkade otsuste najal tagatakse turva- ja kindlustunne kõigile.

Tene Metsma: elanikkonnakaitse – kellele ja miks?

MIS ON EESMÄRK? Kaitsta inimesi ja ühiskonda kõikvõimalike kriiside korral, mille aluseks on elanikkonna suutlikkus ennast ja vajaduse korral teisi kaitsta ja abistada kuni abi saabumiseni.

KELLE VASTUTUS? See on ühiskonna kõigi liikmete ühine vastutus ja jõupingutus (üksikisik, perekond, kogukond, kohalikud omavalitsused, ettevõtjad ja riigiasutused).

KES JA KUIDAS? Kriisilukordades toimetulek algab iga inimese enda ettevalmistusest. Esmane vastutus enda ja oma pere turvalisuse eest on igäühel endal, iga inimene teab ise kõige paremini enda ja lähedaste vajadusi. Just nende alusel tuleb kavandada, kuidas ise hakkama saadakse.

KUST ALUSTADA? Paljude kriisilukordade puhul ei ole vajadust erivahendite ja teadmiste järele, vaid piisab kõige põhilisematest igapäevastest asjadest, et hakkama saada. Inimesed vajavad ennekõike sooja keskkonda, eluspüsimiseks vajalikus koguses juua ja süüa ning hügieenivõimalusi. Sellele võib lisanduda ka vajadus ravimite järele. Samuti vajatakse enda heaolu ja turvatunde säilitamiseks infot.

MILLELE MÕELDA? Ennast ja oma lähedasi saab eri kriiside eest kõige paremini kaitsta siis, kui kodus on olemas kõik vajalik pere ühenädalaseks iseseisvaks hakkamasaamiseks: vesi, toit, esmaabivahendid, ravimid, hügieenivahendid, patareitoitel raadio ja taskulamp, tikud ja küünlad ning sularaha. Samuti tasub mõelda läbi vajalikud tegevused ja lahendused elutähtsate teenuste katkestuse korral (sõiduk hoitakse tangituna, soetatud on elektrigeneraator, balloonigaasiga pliiit jne).

Julgeolek on valmisolek – mida paremini ja läbi-mõeldumalt on inimesed kriisideks ettevalmistatud, seda julgemalt ennast tuntakse ja seda turvalisem on meie riik.

491

Tene Metsma
endine Kaitseliidu
Järva maleva
Naiskodukaitse
instruktor,
Sisekaitse-
akadeemia
kadett

Mart Salumäe: ühiskond algab inimesest

Julgeolek ja riigikaitse on praegu prioriteetid, kuid samas ei tohi unustada, et omariikluse alus on rahva vaba tahe.

Ühiskonna vastupidavuse määrab see, kui turvaliselt tunneb end iga selle liige ning kui hooliv on ühiskond iga oma liikme suhtes. Hoolivusele rajaneb ka kaitsetahe ning valmisolek oma rahvast ja ühiseid püsiväärtusi kaitsta.

Pastorina kohtun inimestega nii nende elu rõõmsail kui ka raskeil hetkil. Tean, kui oluline on niusuguste tugiteenuste kättesaadavus ja toimivus, mis tagavad inimväärsel elujärjel ka siis, kui inimene on sotsiaalselt, vaimselt või füüsiliselt haavatav või ei saa iseseisvalt hakkama.

Olen valmis oma pikaajalisi ja ka rahvusvahelisi kogemusi rakendama selleks, et Eesti püsiks liberaalsetel väärtustel ning areneks tolerantseks ja hoolivaks kõigi oma liikmete jaoks.

Kui ka teie soovite, et iga lapse ilmalekandmine ning ellu kasvatamine on püsivalt väärtustatud ning igale eakale oleks kättesaadavad inimväärsed eluõhtuks vajalikud hooldusteenused, siis ajame ühist asja.

492

Mart Salumäe
EELK vaimulik

493

Birgit Sitska
kultuurikorraldaja,
Naiskodukaitse
instruktor

Birgit Sitska: noored on meie kogukonna tulevik!

Et luua tugev ja õiglase Eesti, on vaja rohkem põlvkondadevahelist koostööd. Praegused noored on targemad kui kunagi varem, neid kaasates kindlustame oma riigi tulevikku.

Minu juured ja süda on Järvamaal, olen seal üles kasvanud. Paides elades kasutasin iga võimalust, et ennast ümbritsevat keskkonda arendada. Juba 7-aastaselt liitusin Kodutütardega, kuulusin aastaid Järvamaa noortekokku, töötasin Paide Noortekeskuses, panustasin aktiivselt Eesti Õpilasesinduste Liitu ja olin aastaid Arvamusfestivali korraldusmeeskonnas.

Viljandi kultuuriakadeemiasse õppima asudes jätkasin Paidesse panustamist. Lõin Arvamus-

festivalile lasteala, tänu millele jõudis festivali programmi neli põhikooli-õpilaste arutelu. Ka Paide Teatri käimalükkamisele andsin produtseri assistendina oma panuse.

Õpingute ajal pugesi ka Viljandi mulle väga südamesse, seega liitusin Viljandi noortevolikoguga, kus kolme aasta jooksul löime noortele palju eneseteostusvõimalusi.

Kõrghariduse omandamise järel kolisin Tallinna, aga Järvamaa ei ole minu elust kuhugi kadunud. Kuulun Naiskodukaitse Paide jaoskonda ja lõin asespiikrina kaasa Paide Teatri varivolikogu projektis. Just selle projekti käigus tundsin, et vaatamata kõikidele pingutustele ei ole noorte hääl nii kõlav, kui peaks.

Riigikokku kandideerin, et anda noortele julgust oma häält kuuldavaks teha. Olen väga tänulik, et mul on olnud turvaline keskkond, kus juba põhikoolis ennast teostada. Annan endast parima, et ka tulevased põlvkonnad seda kogeda saaksid.

Meie sihte:

Sotsiaaldemokraatide sihid meie piirkonna ja Eesti elu hoidmiseks ja arendamiseks

1 Elavad ja arenevad piirkonnad
Aitame luua maapiirkondadesse 15 000 uut töökohta. Muudame hariduse rahastamismudelit nii, et see toetaks maakoolide püsimist. Tihendame rongiliiklust ja maakondade bussiliine, muudame nõudepõhise ühistranspordi kättesaadavaks kõigis maakondades. Tagame igas alevikus ja suuremas külas pakiautomaadi. Ühtlustame riigi regionaalhaldust, et vajalikud riiklikud teenused oleksid paremini kättesaadavad. Suurendame kohalike omavalitsuste tulu baasi, et nad suudaks tagada hariduse, hoolekande, kultuuri ja muude vajalike teenuste kättesaadavuse.

2 Õiglane töö ja kestlik majandus
Tõstame miinimumpalga 1200 euroni. Tagame õpetajate miinimumpalga vähemalt 130% eelneva aasta Eesti keskmisest palgast. Suurendame elukestvas õppes osalevate täiskasvanute osakaalu ning kehtestame tulevikus 4-päevase töönädala neile, kes õpivad ühe päeva nädalas. Hoiame riigi julgeoleku ja oluliste teenuse kättesaadavuse tagamiseks ning majanduse suunamiseks strateegilised ettevõtted riigi omandis. Maksame toetust liiga kõrgete elektrihindade leevendamiseks ja reformime elektribörsi.

3 Tugev pere ja kindel kodu
Seisame kõigi perede väärtustamise eest ja muudame perehüvitised õiglasemaks. Tõstame lapsetoetuse 150 euroni ja indekseerime selle. Kaotame lasteaia kohatasu, tagame igale lapsele ühe tasuta huviringi. Ehitame 5000 uut korterit üle Eesti, suurendades riikliku üürielamute programmi rahastust.

4 Terved ja tegusad inimesed
Pakume vaimse tervise abi kõigile vajajatele ning pöörame erilist rõhku laste ja noorte vaimsele tervisele. Anname kõigile ravikindlustuse. Kahekordistame täiskasvanu hambaravihüvitise. Jätkame haiguspäevade hüvitamist alates teisest päevast, mis ennetab haigena töölkäimist sisetulekute kaotamise hirmus. Vähendame retseptiravimite käibemaksu 5%-ni. Tõstame vanaduspensioni 1200 euroni, kuid mitte vähem kui 50%-ni keskmisest palgast.

5 Arenev kultuur ja hoitud pärand
Omakultuuri õppeaine koolidesse. Suurendame kultuurirahastuse summat 150 eurole lapse kohta ja suurendame huvitegevuse rahastamist kolm korda. Tagame iga kuu esimesel pühapäeval kõigile tasuta sissepääsu muuseumidesse. Suurendame kultuuripärandi hoidmist ja kindlustame rahvakultuuri rahastamist. Hoiame piirkondlikke teatreid.

6 Hoitud ja kaitstud riik
Hoiame ja tugevdame liitlassuhteid NATO-s, Euroopa Liidus ning Balti- ja Põhjamaades. Tõstame kaitsekulud Eesti riigi kaitsmiseks vajalike tasemele vähemalt 3% SKT-st, panustades järgnevat neli aastat 3,5% SKT-st kriitiliste võimete väljaarendamiseks. Kriisivalmiduse tõstmiseks läbivad pooled Eesti inimesed elanikkonnakaitse koolitused. Rakendame üldhariduskoolides laiapindse riigikaitse õpetuse ja regulaarsed elanikkonnakaitse harjutused. Tugevdame Kaitseliitu.

7 Puhas ja elurikas keskkond
Hoiame Eesti pärandmaastikke. Astume järgnevat nelja aastaga kõik vajalikud sammud selleks, et minna 2030. aastaks üle taastuenergia. Vähendame metsade raiemahtu ning suurendame puidusektori lisandväärtust, säilitades töökohad.

8 Avatud riigivalitsemine
Tugevdame Riigikogu rolli riigiolu oluliste küsimuste käsitlemises. Suurendame vabatahtlaste rolli poliitika kujundamises ning tagame üleriigiliste kodanikuühendustele sõnaõiguse Riigikogu komisjonide töös. Teeme riigiasutuste ülalpidamise kokkuhoidlikumaks. Tõhustame järelevalvet erakondade rahastamise ja kulutuste üle.

Ekspert hindab

”Erakondade valimisprogrammide riigikaitse arendamise visioone võrreldes üllatab Reformierakonna konservatiivsus, Isamaa kasinus ja sotsiaaldemokraatide ambitsioon. Eesti 200 on aga langenud populismi kütke. Sotsiaaldemokraatide riigikaitse valimisprogramm on kõige terviklikum ja ambitsioonikam.

Siin mängib ilmselt rolli ka SDE juhi Lauri Läänemetsa kaitseliitlase-kogemus.”

Julgeolekuekspert Meelis Oidsalu

(Postimees 24.01.2023)

Kati Nõlvak: koolid peavad säilima

Kodud, töökohad ja meie lapsed vajavad väärtuslikku elu igal pool Eestis.

Ma olen mitmendat põlve Türi vallast. Elan samas kodus, mille eest tuli seista minu esivanematel võõrvõimu ajal. Minu südameasjaks on kindlustunde tagamine, et meie kodukoht elaks, säraks ja areneks. Maakohas peab olema võimalik elada, saada väärist palka ning lapsi kasvatada ja koolitada.

Parim kool on kool, kuhu laps tahab minna. Kus saab hea hariduse, mis on kodu lähedal ja kus laps on hoitud. Kool on ka kogu-

konna süda – koos raamatukogu ja rahvamajaga tagab kool väikekoha elu ja elujõu.

Meie pidev arutelu kogukonnakoolide ja optimaalse võrgustiku üle on pööratud kohaliku omavalitsuse käest riiklikuks küsimuseks, milles kärpekohti veab eest Exceli tabel. Hariduse otsuseid ei tohi teha pelgalt numbritest vaadatuna. Koolid peavad säilima. Teen kõik selleks, et tagasi pöörata eri- ja väikekoolide kadumine.

Usun, et igapähele meist on võimalus teha maailma veidi paremaks. Me peame hoidma ühtsustunnet, et need, kes on paremal järjel, tahaksid panustada. Samas, meie julgeoleku eest võiks olla valmis iga inimene seisma.

494

Kati Nõlvak
kogukonnaaktivist ja
külanem, digi- ja
innovatsiooni fänn,
Türi vallavanem

Tonio Tamra: iga õpetaja on Õpetaja, väärtustagem seda ka palgas

Meie laste õpetajate oskustest sõltub meie laste tulevik – seega ka meie tulevik, kui me ükskord vanaks saame.

Kui ma väike olin, olid lasteaias tööl kasvatajad. Nüüd on lasteaias õpetajad. See on suur samm edasi. Haritud lasteaias õpetaja miinimumpalk on võrdsustatud üldhariduskooli õpetaja miinimumpalkaga.

Kui ma väike olin, õpetas mulle viiulit viiuliõpetaja, ja kui läksin spordikooli trenni, juhendas mind treener. Kui käisin koolis kunstiringis, õpetas mind sama õpetaja, kes hommikul kunstitundi andis. Ja kui laulsin poistekooris, kantseldas meid sama koorijuht, kes hommikul muusikatunnis oli.

Nad kõik olid minu jaoks väga olulised inimesed. Ma ei ole päris

495

Tonio Tamra
hingelt muusik,
Viljandi abilinnapea
(haridus, kultuur,
sport, sotsiaaltöö)

kindel, et füüsikaõpetaja aitas mul rohkem inimeseks saada (klassis oli 40 õpilast) kui huvitegevust läbi viinud õpetajad-treenerid-koorijuhid.

Kui lugeda haridusdokumente, siis peaks meil olema üks terviklik haridussüsteem. Kas aga õpetajaid koheldakse selles süsteemis võrdselt?

Kindlasti mitte. On olemas üldhariduskooli õpetajad, siis lasteaiade õpetajad, siis huvikoolide õpetajad, treenerid jne. Ühtesid rahastab riik 100 protsenti, teisi kas natuke või üldse mitte.

Asi ei ole ainult rahas ja mõndagi on saavutatud. Nüüd tuleb riigil veelgi rohkem koostööd teha omavalitsuste, ainelitute ning ühendustega. Et kaoks ebavõrdsus erinevates haridusasutustes töötavate sama kvalifikatsiooniga õpetajate vahel.

Lapsed on meie jaoks kallid ja me tahame, et neid õpetaksid parimad õpetajad.

Sinu kandidaadid

Toimetulek on julgeolek! Sellepärast vali neil valimistel sotsiaaldemokraadid. Vali südamega!

Lauri Läänemets

siseminister, SDE esimees, reservohvitser, Väätša viimane vallavanem, isa

Helmen Kütt

riigikogu sotsiaalkomisjoni esimees, SDE aseesimees, Viljandi linnavolikogu esimees

Eimar Veldre

endine Paide linnaeape, suur raamatusöber ja kogukonnaaktivist

Kris Süld

ettevõtja ja tänavakultuuri-entusiast

Tene Metsma

endine Kaitseliidu Järva maleva Naiskodukaitse instruktor, Sisekaitseakadeemia kadett

Mart Salumäe

EELK vaimulik

Birgit Sitska

kultuurikorraldaja, Naiskodukaitse instruktor

Kati Nõlvak

kogukonnaaktivist ja külavanem, digi- ja innovatsiooni fänn, Türi vallavanem

Tonio Tamra

hingelt muusik, Viljandi abilinnapea (haridus, kultuur, sport, sotsiaaltöö)

Sinu hääl otsustab!

Riigikogu valimiste päev on **5. märtsil 2023. aastal**, kui kella 9–20 on avatud kõik valimisjaoskonnad ning toimub ka kodus hääletamine. Valimispäeval saab hääletada ainult oma elukohajärgse valimisringkonna valimisjaoskonnades. Leia endale valimisjaoskond: www.valimised.ee

E-hääletamine algab 27. veebruaril kell 9 ja kestab 4. märtsi kella 20-ni. Hääletada saab ööpäev läbi aadressil www.valimised.ee. E-hääletamiseks vajad arvutit, kehtivat ID-kaarti või mobiil-ID-d. NB! Smart-ID-ga hääletada ei saa.

Eelhääletus toimub 27. veebruarist kuni 2. märtsini, kui igas vallas ja linnas on avatud

vähemalt üks valimisjaoskond, kus saavad hääletada ka valijad, kelle elukoht on mõnes muus valimisringkonnas. Hääletamine algab iga päev kell 12 ja lõpeb kell 20.

Eelhääletus kõigis valimisjaoskonnades toimub **3.–4. märtsil kella 12–20**, kui saab hääletada oma elukohajärgse valimisringkonna valimisjaoskonnades.

Tule kindlasti valima ja vali südamega!

Ristsõna

Kõigi õige lahenduseni jõudnute vahel loosime välja **reisi kahele** Brüsselisse koos europarlamenti liikme **Marina Kaljuranna** külastamisega.

VÕIDA REIS!

Vastused saatke **5. märtsiks** e-postiga: lahendus@sotsid.ee või kirja teel: Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Toompuiestee 16, Tallinn 10137

					TÄNU SOTSIAALDEMOKRAATLIK ERAKONNAST ... PENSIONI EEST	VESI-, VEE-	NÄITEKS	PILDI-PERSOON	SIIRI ...
				VÄNTAV END KAITSEMINISTER					
				KAHEKSA ASTME SUURUNE INTERVALL					
				OMAVALITSUS			NIKKEL KÖHRKALA		
				SOOME KIRJANIK MARTTI ...					
	EW SOTSIAALDEMOKRAATLIK ERAKONNAST IN + NIMI	ISLAMI SÜMBOL		JAAPAN	ROOMA 500 TÄHESTIKU VIIES TÄHT		PINDALA-ÜHIK BARBIE PEIKA		
UUDISTE-AGENTUUR			TONT, KURADIKE PUUHARU KÄÄNDES						SUURE TURU
AHJU...				KESKERAKOND SÜSINIK			ALATES APELSINI ASUTAJA IN + NIMI		
EESTI SPORDI-ORGANISATSIOON			MARGUS KONNULA JUUBELDUS-HÜÜE						
NAISENIMI				DIAMEETER JA NII EDASI			TARA KÄÄNDES SÕIDU-VAHEND		
	PILDI-PERSOON VAIMULIKU-RÕIVAS								
IDANAABRI NETIKOOD			LAEVA PAIGAL-HOIDJA KÜLJENDUS INGL K					ALEV KOHUSE-TÄITJA	
SDE LOOSUNG: TOIME-TULEK ON ...									VALD
TÄHESTIKU AVAJA		... JA KUULSUS LÕUNA-KOREA SPORDIKOOD		HEKTAR TÜHIPALJAS			MASSI-MEEDIUM		
TUNTUD RAADIO-JAAM ... PLUS			PLAATINA MASS						
LÄHIM RIIK, MILLE PEAMINISTER ON SOTSIAALDEMOKRAAT							LAURI SAATPALU		
OID			LÜHILAINE IDA						
	LINNU NOKALÖÖK								

Kriisi-olukorra meelespea!

Hoia kodus järgmisi koguseid toitu ja esemeid; tea, kus need asuvad, ning uuenda varusid regulaarselt:

- **JOOGIVESI** (3 liitrit inimese kohta ööpäevas)
- **TOIT** (konservid, pakitoidud, kuivained, maiustused)
- **VALGUSALLIKAD** (taskulamp, küünlad, tikud)
- **RAVIMID** (retseptiravimid, valuvaigistid, palavikualandajad, allergiaravimid)
- **ESMAABI-VAHENDITE KOMPLEKT**
- **HÜGIEENITARBED** (seep, WC-paber, niisked salvrätikud, desovahend, 50-liitrised prügikotid)
- **RAADIO** (patareide või dünamoga)
- **KÜTTEMATERJAL** (gaas, küttepuud)
- **TÖÖRIISTAD** (nuga, käärid, kleeplint, kile)
- **SÖÖGIRIISTAD** (konservivaja, noad, kahvlid)
- **MUU VAJALIK** (näiteks sularaha, kaitsemask, autokütus, akupank)

Vaata rohkem: paasteamet.ee
olevalmis.ee